

ר' עובדיה מברטנורא

ז השני חייב. שהוא צד אותו: הא למה זה דומה. מאחר שנצוד ע"י ראשון: לנועל את ביתו לשמרו. ולא לצוד: ונמצא צבי. שהוא נצוד כבר שמור בתוכו, כך זה אף על פי שעמד ראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול. והשני פטור האמור במתניתין, פטור ומותר: **יד א שמונה.** החולד והעכבר כו'. המנויין בפרשת ויהי ביום השמיני: הצדן חייב. שיש במינו נצוד: והחובל בהן חייב. דיש להן עור והוא לה חבורה שאינה חוזרת, וחייב משום מפרק שהיא תולדה דדש. אי נמי כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרך בו וחייב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעים וחלזונות ועקרבים: החובל בהם פטור, דאין להם

הפתח - **השני חייב** שהרי על ידו ניצוד הצבי.

ישב הראשון על הפתח ומלאהו ואין הצבי יכול לצאת, **ובא השני וישב בצדו** של הראשון, **אף על פי שעמד הראשון והלך לו** ונשאר השני בפתח - **הראשון חייב** שעל ידו ניצוד הצבי, **והשני פטור**¹⁴¹.

הא למה זה דומה? לנועל את ביתו לשמרו מפני הגנבים, **ונמצא צבי** שכבר ניצוד מקודם **שמור בתוכו** ואף כאן מאחר שניצוד הצבי על ידי הראשון, השני נחשב רק כשומר על מה שהראשון כבר צד:

פרק ארבעה עשר

המשך דין צידה בשבת

משנה א

שמונה שרצים האמורים בתורה, הצדן חייב, לפי שדרך בני אדם לצודם בשביל עורותיהם, וכן **והחובל בהן** ואפילו לא יצא הדם אלא נצרר מתחת

לעור **חייב** חטאת, שהרי נעקר הדם ממקומו אלא שהעור מעכבו, וזו חבורה שאינה חוזרת וחייב משום נטילת נשמה, והרי זה תולדת שוחט¹⁴².

ושאר שקצים ורמשים כגון תולעים, נחשים ועקרבים, **החובל בהן** ולא יצא דמם החוצה **פטור** לפי שאין להם עור, וכל זמן שלא יצא הדם החוצה עתיד הדם

ביאורים והרחבות

141. גרסינן בגמרא (קז, א): אמר שמואל: כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, לבר מהני תלת דפטור ומותר. חדא הא, (משנתנו, שכשהראשון ישב על הפתח ומלאהו מותר לשני לישב שם עד מוצאי שבת). וממאי דפטור ומותר? דקתני סיפא "למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו". ואידך המפיס מורסא בשבת, אם לעשות לה פה (שתתפא) חייב, אם להוציא ממנה לחה פטור וכו'. ואידך, הצד נחש בשבת, אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור, אם לרפואה חייב.

142. **פירוש:** שמונת השרצים נאמרו בפרשת שמיני (ויקרא יא, טז) ואלו הם: החולד, העכבר, הצב, האנקה, הכח, הלטאה, החומט והתנשמת. המשנה פוסקת שהחובל בהם חייב. החובל אינו אב מלאכה כשלעצמו, אלא תולדה, ונחלקו הראשונים של איזה אב. יש אומרים, שזה תולדה של שוחט, שאחר שנעקר הדם ממקומו הרי נטל את הנשמה שבאותו מקום (רש"י, תוס', ר"ן). ויש אומרים, שזה תולדה של צובע, שהעור נצבע מהדם (רש"י בפירוש השני, ברטנורא).

ר' עובדיה מברטנורא

עור: שלא לצורך פטור. דאין במינן נצוד: היה ועוף שברשותו, הצדן פטור. שהרי נצודים ועומדים הן: והחובל בהן חייב. דיש להן עור, ואין החובל חייב בכל הני דתנינן במתניתין אלא בצריך לדם, אבל אם לא חבל אלא להזיק, הא קי"ל כל המקלקלים פטורים: ב אין עושין הילמי. מי מלח מרובים שנותנים לתוך ירקות שכובשין אותן להתקיים: אבל עושין. מי מלח מועטים כדי לטבל בהן פתו או לתוך התבשיל: והלא היא הילמי בין מרובה בין מועט. כלומר אם המרובים אסורים אף המועטים אסורים, דיאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת, אלא אלו ואלו אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל הניתן בתוכו כדי שיתקיים: ואלו הן המותרים. נותן שמן בתוך המים בתחלה, קודם שיתן המלח, או נותן שמן בתחלה לתוך המלח, קודם שיתן את המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו. אבל לא יתן מים ומלח בתחלה ואחר כך

לחזור ולהיבלע בבשר, ואין כאן חבלה. **הַצָּדָן לְצוֹרֵךְ** - כגון להשתמש בבשרן לרפואה - **חַיֵּב מְשוּם צִידָה, וְשֵׁלָא לְצוֹרֵךְ** כגון שלא יזיקוהו - **פְּטוּר** שמשנתנו כרבי שמעון שאמר: "מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה"¹⁴³.
חַיָּה וְעוֹף שְׁבִרְשׁוֹתָו של האדם, **הַצָּדָן פְּטוּר** שהרי נצודים ועומדים הם, **וְהַחֹבֵל בְּהֵן חַיֵּב** שהרי יש להם עור:

משנה ב

אֵין עוֹשִׂין הֵילְמֵי בַשֶּׁבֶת - תערובת מרובה של מים ומלח בתוספת קצת שמן, כדי לכבוש בה ירקות, משום שנראה כעושהו לעיבוד האוכלים ולתיקונם, כדי שיתקיימו יפה. ואף על פי שאין עיבוד באוכלים, אסרו זאת חכמים. **אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא אֶת מֵי הַמְּלַח** - הילמי בכמות קטנה, **וְטוֹבֵל בְּהֵן פְּתוֹ, או וְנוֹתֵן אוֹתָם לְתוֹךְ הַתְּבִשִּׁיל** לשפר טעמו. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְהֵלָא הוּא נַחֲשֵׁב הֵילְמֵי שֵׁאֲסוּר, בֵּין שֶׁהוּא מְרַבֵּה וּבֵין שֶׁהוּא מוֹעֵט** - כמי מלח, הילכך אין לחלק ביניהם! **וְאֵלוֹ הֵן מֵי מְלַח הַמְּתָרִין** לעשותם: **נוֹתֵן שֶׁמֶן בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַמְּלַח** ורק אחר כך מערב את המים עם המלח, שהשמן מחליש את כח המלח, אבל לא יתן את השמן אחר שעירב את המים והמלח, שאז נראה כמעבד¹⁴⁴:

את השמן, דמשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד. ואין הלכה כרבי יוסי:

ביאורים והרחבות

יש אומרים, שזה תולדה של דש, שהרי מפרק את הדם ועוקרו ממקומו. ולטעם זה צריך שיצא דם כגרוגרת (רמב"ם).

143. בגמרא (קו, ב) למדין שהצדן פטור, אבל ההורגן (אף על פי שלא יצא דם) חייב.

144. בגמרא (קח, ב) ושואלין: האם רבי יוסי התכוון להתיר הכל, או לאסור הכל? אמר רבה: רבי יוסי בא לאסור כל מי מלח. וכך אמר רבי יוסי: וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין, הללו אסורין והללו מותרין? אם כך יאמרו: מלאכה מרובה אסורה, מלאכה מועטת מותרת? אלא אלו ואלו אסורין הן, ואלו הן מי מלח המותרין: נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה.